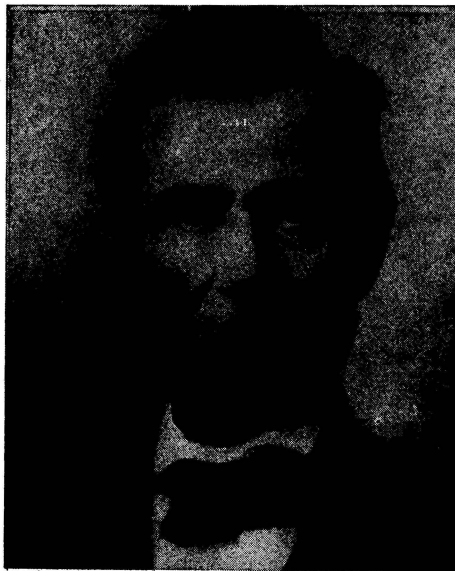


Amerikansk demokrati

Av professor HERBERT TINGSTEN

Amerika är en ung stat, men den amerikanska demokratin är världens äldsta. I själva verket har ingen genomförd demokrati utom den amerikanska existerat mer än i några årtionden. Den s. k. antika demokratin var icke någon folkstyrelse i modern mening redan av det skälet, att halva befolkningen eller mera bestod av slavar, som saknade alla medborgerliga rättigheter. I England har parlamentarism förelagt sedan ett århundrade eller mera, men först på 1880-talet utsträcktes rösträtten till flertalet myndiga män. Liknande är förhållandet med andra europeiska stater, som vi vant oss vid att betrakta som representativa för den fullständiga folkstyrelsen. Den franska demokratin kan, om man bortser från de kortvariga försöken 1791 och 1848, dateras till 1875, den schweiziska till 1874. Under större delen av 1800-talet framstod den amerikanska författningen av år 1787 för de europeiska folken såsom det egentliga exemplet på en framgångsrik folklig styrelse. Dess inflytande på samhällsdebatt och författningsutveckling i Europa har varit ofantligt, även om det ofta är svårt att säkert bedöma och klart precisera.

Att den moderna demokratin först fick fäste i nya världen var ingen tillfällighet. Här kunde de idéer, som förde en undanskymd och osäker



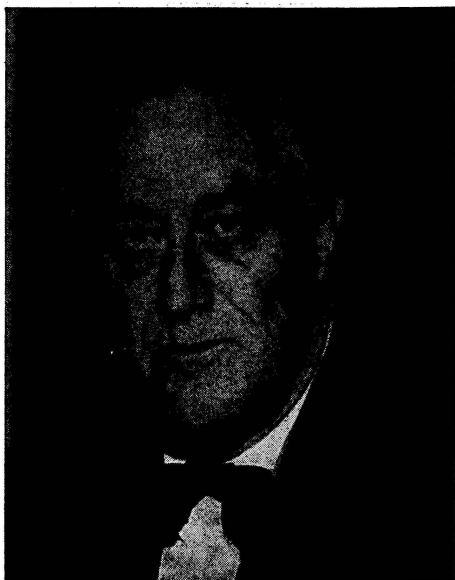
Abraham Lincoln

tillvaro i Europa, debatteras och förverkligas. De invandrare, som sökte sig till Amerika under 1600- och 1700-talen, voro till stor del behärskade av religiösa och politiska frihetsidéer, och redan i de första amerikanska samhällsbyggningarna finnas uttryck för åskådningen, att all styrelse skall grundas på de styrdas samtycke. Med frigörelsen från England efter det långa självständighetskriget (1774—1783) blev denna åskådning förhärskande. I de frigjorda kolonierna funnos inga familjer, inga sociala grupper med en sådan traditionell särställning, att det kunde synas rimligt att åt dem överläm-

ha vi direkt eller indirekt medverkat till och när det nu gäller att ge dem ytterligare möjligheter att fylla sina värv, ha vi bara att med tillfredsställelse hälsa den Resos "nya giv", som öppnar möjligheter även för enskild anslutning till organisationen. Innebörden av detta blir att det bland allmänheten på alla platser, där Reso-avdelningar äro verksamma, kommer att propageras för enskild anslutning till en krets av Reso-vänner, som kommer att ges namnet Resoklubb. Denna Resoklubb ordnar sedan studiebesök, utflykter, cykelfärder, promenader, studieresor, gruppbesök på teatrar, där så kan ske, samkväm och sammankomster, där nytta och nöje förenas o. s. v. Kort sagt: nya, goda fritidsupplevelser för sina och folkrörelsernas medlemmar. Utöver detta får varje Reso-medlem för sin årsavgift på 4 kronor en förnämlig årsbok, fyra nummer varje år av en modern och trevlig tidskrift

samt presentkuponger, gällande till Resos anläggningar och färdmål.

Våra avdelningar ha all anledning att intressera sig för denna verksamhet och ge den sitt stöd. Arbetarnas fritid är en produkt av många års hårda strider. 8-timmarsdagen, semesterrättens införande i avtalen, den nya semesterlagens genomförande äro stolta resultat av arbetarrörelsens fackliga och politiska strid. Ingenting får försummas, när det gäller att ge bästa möjliga innehåll åt den förvärvade fritiden. Vi ha där ett ansvar, som vi inte kunna fränhända oss. LO och fackförbunden ha på Resos föreningssammanträden gett utbyggnaden sin välsignelse. Reso har fått växa till styrka i hård strid och vi äro alla ansvariga för dess fortsatta utveckling. Låt oss bli Resoklubbister och i mån av tid och förmåga dra vårt strå till stacken. Den framgången äro vi själva värda.



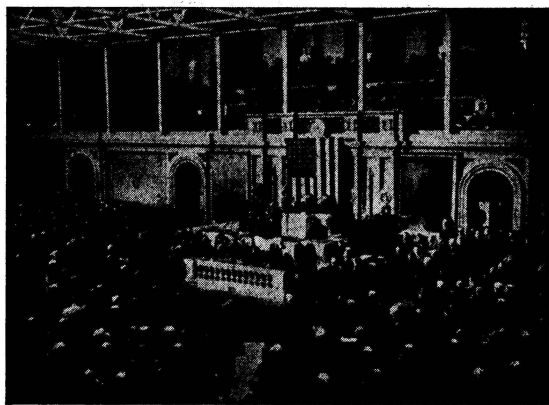
Franklin D. Roosevelt

na politiska företrädesrättigheter. De teorier om den naturliga rätten för människor att sluta sig samman i självstyrande samhällen, vilka bildat grundvalen för upproret mot det engelska väldet, blevo utan starkare motsättningar godtagna såsom riktlinjer för den nybildade unionens verksamhet.

En följd härav blev, att den demokratiska principen fick en sällsamt konsekvent tillämpning. Alla statsorgan utgå, direkt eller indirekt, från folket. Statschefen, presidenten, väljes av folkvalda elektorer; då dessa elektorer i praktiken äro bundna av valmännens instruktioner, blir i realiteten folkvalet direkt. Den ena kammaren, senaten, skulle enligt de ursprungliga bestämmelserna utses av delstaternas representationer; sedan 1913 är direkt folkval stadgat. Den andra kammaren, representanthuset, utsågs redan från början av folket. I delstaterna har valprincipen tillämpats i än större utsträckning, i det att såväl de högsta ämbetsmännen som, vad åtskilliga stater beträffar, domarna, tillsättas genom allmänna val. Den enda väsentliga inskränkningen i de demokratiska grundsatserna var, att en mindre del av de myndiga männen — såsom verksamma inom s. k. osjälvständiga yrken, t. ex. lärlingar inom hantverket — saknade rösträtt enligt delstaternas för-

fattningar. Under 1820- och 1830-talen borttogos i huvudsak dessa inskränkningar, och regeln blev allmän och lika rösträtt.

De amerikanska grundlagstiftarna voro emellertid icke blott demokrater utan också liberaler och individualister. Deras ideal var en folkstyrelse, som tillika var en starkt begränsad styrelse. Statsmaktens mål var enligt deras uppfattning huvudsakligen negativt att upprätthålla de principer, som voro grundvalen för individernas och klassernas fria tävlan. De representanter för de högre socialgrupperna, som ledde författningens utarbetande, voro vidare rädda för ett ohämmat majoritetsvälde, som skulle kunna leda till en social omvälvning på de förmögnares bekostnad. Ur dessa synpunkter måste man se den maktfördelning, som vid sidan av folkstyrelsens princip kännetecknar Förenta staternas författning. President, senat och representanthus väljas på olika sätt och för olika tider. Enligt dessa regler skulle, tänkte man sig, de skilda statsorganen tjäna som motvikt till varandra, en tillfällig folkmajoritet skulle icke kunna genomföra vittgående ändringar, en viss tröghet borde över huvud prägla statsmaskineriet. Delvis ha de bestämmelser, som i detta syfte utformades, blivit verkninglösa eller under senare tid upphävt. Men så tillvida har den grundläggande tanken förblivit gällande, att presidenten intar en oberoende ställning i förhållande till kongressen. Parlamentarism finnes icke i Förenta staterna. Den folkvalda presidenten har ständigt åtnjutit en

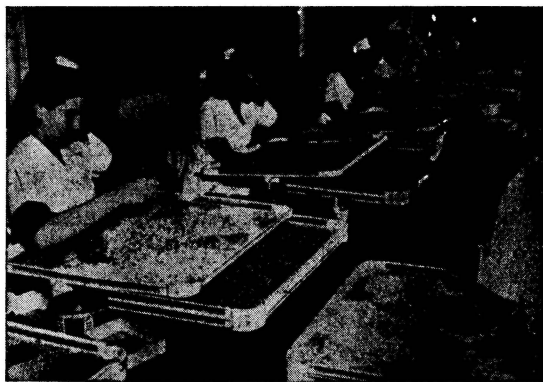


Kongressen, den amerikanska riksdagen

auktoritet, som ger honom stor självständighet gentemot representationen. Presidenten utser ministrar inom sitt eget parti, oberoende av partiställningen inom kongressen, och han är formellt och i regel även reellt ledare av regeringens arbete.

Den individualistiska tankegången har även på annat sätt tryckt sin prägel på författning och statsliv. Ett antal författningsbestämmelser, som brukar betecknas som en rättighetsförklaring, stadfästa medborgerliga fri- och rättigheter. Sålunda stadgas förbud mot varje lag, som ger en viss religion en särställning eller förbjuder utövandet av någon religion, eller som begränsar yttrande, tryck- eller församlingsfrihet. Äganderätten och avtalsfriheten åtnjuta likaledes grundlagsskydd. Dessa bestämmelser ha blivit av särskild betydelse därigenom, att de amerikanska domstolarna tillerkänts rätt att ogiltigförklara mot författningen stridande lagar. I denna ordning ha tiotals kongresslagar och hundratals statslagar, som ansetts inkräkta på de i författningen fastslagna grundsatserna, satt ur kraft genom beslut av de unionella domstolarna. Uppdelningen av statsmakten på union och delstater har verkat i samma riktning, d. v. s. varit ägnad att begränsa statsverksamheten över huvud.

Ur synpunkten av de i viss mån stridiga tendenser, som sålunda uppbära författningsverket, kan en stor del av den amerikanska författningshistorien betraktas. Under lång tid framstodo likväl demokratin, maktfördelningen och maktbegränsningen såsom väl förenliga grundsatser. För nybyggarna, som förde unionens gräns allt högre mot väster, var individualismen den naturliga statsåskådningen. Teorien om en svag styrelse och en stark individ, om oförytterliga rättigheter och frihet från statsingripande var den givna bakgrunden för pionjärernas demokrati. Efter hand blev emellertid situationen en annan. Det visade sig, att bakom den formella demokratin ett politiskt och socialt fåtalsvälde kunde uppstå. Kapitalister och truster kunde genom korruption och propaganda få ett inflytande inom partierna och de valda församlingarna, som hotade att göra folkstyrelsen illusorisk. Då städerna växte på lands-



Amerikas kämpande demokrati
Vitaminpreparat göres i ordning i miljontal för de amerikanska soldaterna

bygdens och industrin på jordbrukets bekostnad, då de öppna gränsmarker, vilka tjänstgjort som social säkerhetsventil, försvunno, blevo kraven på statligt ingripande genom sociala reformer till de fattigare folkgruppernas stöd allt starkare. Man behövde och begärde en stark och målmedveten statsstyrelse, en socialt verksam demokrati. Denna tendens kännetecknar det senaste halvseklets amerikanska historia. Den väldiga utvidgningen av statsmakten under denna tid har emellertid kunnat försiggå utan vissa väsentliga rubbningar av statsskicket. Den har inneburit en fulländning och effektivisering av demokratin. Nya metoder ha införts för att säkra väljarnas reella inflytande på styrelsen. Hit höra lagstiftningen mot korruption samt i delstater genomförda bestämmelser om folkomröstning och om statligt reglerade val inom partierna av kandidater till skilda poster. Liknande krav ligga bakom de unionella reformerna om rösträtt för kvinnor och om folkval av förbundssenatorer. Man har alltså sökt bota demokratins brister genom att utbygga och fullständiga demokratin.

Samma syfte har också tillgodosetts på andra linjer. Ledningen, den verkställande makten, har i union, delstater och kommuner gjorts starkare, dels genom ändringar i författningar och lagar, dels och framför allt genom en praxis vid sidan av den skrivna rätten. Inom unionen har presidenten, utan att hans makt formellt

Avtalsrörelser och konflikter

Uppgörelser om nya avtal ha träffats på nedan angivna platser med minst samma förmaner som i riksavtalet. Angivna lönesatser äro överallt minimitimlöner. Till yrkesarbetare, som icke till huvudsaklig del kunna beredas sysselsättning på ackord, utgår en timlön, som med minst 8 proc. överstiger minimitimlönen och till icke yrkesarbetare, som fyllt 20 år och arbetat ett år inom träindustrin, skall under samma betingelser utgå en timlön, som med minst 4 proc. överstiger för dessa arbetare angiven minimitimlön. Driftig och skicklig arbetare betalas högre lön. Löner för yngre arbetare äro i relation till angivna löner för dem, som fyllt 20 år. Härutöver utgår lönstillägg enligt indexavtalets grunder för all arbetad tid. Samtliga avtal innehålla bestämmelse om semester enligt lag, förlagd till juni, juli eller augusti. Vid övertidsarbete utgår ersättning med 35 proc. för de två första timmarna efter den ordinarie arbetstidens slut, 70 proc. för annan övertid och 100 proc. för arbete under sön- och helgdag. Sön- och helgdag räknas från den ordinarie arbetstidens slut dagen före till den ordinarie arbetstidens början dagen efter. Vid arbete utom verkstaden skall utgå ett tillägg av 10 proc. på timlönen. Vid uppsättningsarbete skall överenskommelse om betal-

ning träffas vid varje särskilt tillfälle, innan arbetet påbörjas, och skall minst den betalning utgå, som uppsättningsarbetet skulle betinga, om det skulle utföras av byggnadsarbetare. Utöver ersättning för restid och resekostnader skall utgå dagtraktamente med kr. 8:50 i Stockholm och motsvarande för andra orter. Vid arbete utom arbetsplatsen på ort, som ligger minst 2,5 km från arbetsplatsen, då arbetaren icke behöver övernatta, skall utgå dagtraktamente med kr. 2:50. Vid sjukdom tillförsäkras arbetarna fri vård av läkare. I övrigt äro de vanliga bestämmelserna om den ordinarie arbetstidens förläggning och fördelning, tvisters behandling, verktygsersättning med 1:— kr. per vecka till dem, som hålla egna verktyg, o. s. v. intagna i avtalen.

Alvesta. Uppgörelse om avtal har träffats med Alvesta Snickeri-Aktiebolag. Minimilönerna ha fastställts till 1:— kr. för yrkesarbetare och 92 öre för övriga arbetare, fyllda 20 år.

Borås. Konflikten hos Alfred Johanssons Möbelsnickeri i Horred pågår fortfarande. Blockaden mot allt arbete för firmans räkning kvarstår.

utvidgats, allt mera kommit att framstå som en folktribun, vilken i främsta rummet äger initiativet och ansvaret. Det senaste och märkligaste beviset på den utveckling som här försiggått är Franklin Roosevelts maktställning och det förhållandet att han — såsom den förste — tre gånger valts till president. Guvernörerna i delstaterna och exekutiva tjänstemän i städerna ha likaledes under bevarande av de demokratiska formerna fått större makt och inflytande. Vidare har unionsmakten utvidgats till områden, som tidigare föllo under delstaterna. Även på denna punkt betecknar den nuvarande presidentens ämbetslid en märklig förändring.

Det har alltså visat sig möjligt att anpassa

den amerikanska demokratin efter skiftande lägen. I huvudsak har denna anpassning inneburit ett förstärkande av folkstyrelsen. Och det bör slutligen betonas, att själva anslutningen till demokratin förblivit fast och allmän. De antidemokratiska rörelser, som efter europeiskt mönster framträtt, ha icke vunnit framgång hos väljarna, kommunism och fascism ha i lika mån saknat betydelse. Demokratin, som sedan länge icke är en nyhet utan en tradition, synes lika starkt förankrad inom alla folkgrupper. Med alla sina ofta omtalade och ofta överdrivet framhävda brister är Förenta staterna därför världens främsta exempel på en varaktig och framgångsrik folkstyrelse.